

Зоряна Лободіна

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Павло Вітківський

студент гр. ФПФМ-12,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Володимир Миколайчук

студент гр. ФФМ-11,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Ігор Вігреску

студент гр. ФФМ-11,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ ГОРИЗОНТАЛЬНОГО ВИРІВНЮВАННЯ ДОХІДНОЇ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Внаслідок воєнних дій, які продовжують відбуватися в Україні, посилюється диференціація регіонів і територіальних громад за рівнем соціально-економічного розвитку. «Відмінності соціально-економічного розвитку регіонів є причиною різного податкового потенціалу адміністративних територій, від якого залежить дохідна база місцевих бюджетів, неоднакової потреби у бюджетних ресурсах для реалізації повноважень органів місцевого самоврядування, різної вартості публічних послуг, які вони надають, та ін.» [5].

З огляду на це, актуальним залишається здійснення горизонтального вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів із використанням такого інструменту бюджетного регулювання як міжбюджетні трансферти загалом та базової / реверсної дотації зокрема.

Під час горизонтального вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів у ході розрахунку обсягу базової (реверсної) дотації враховуються надходження: податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки – для обласних бюджетів та податку на доходи фізичних осіб – для обласних бюджетів і бюджетів місцевого самоврядування.

Горизонтальне вирівнювання дохідної спроможності обласних бюджетів здійснюється окремо за надходженнями податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб з урахуванням параметрів [1], поданих на рис. 1.

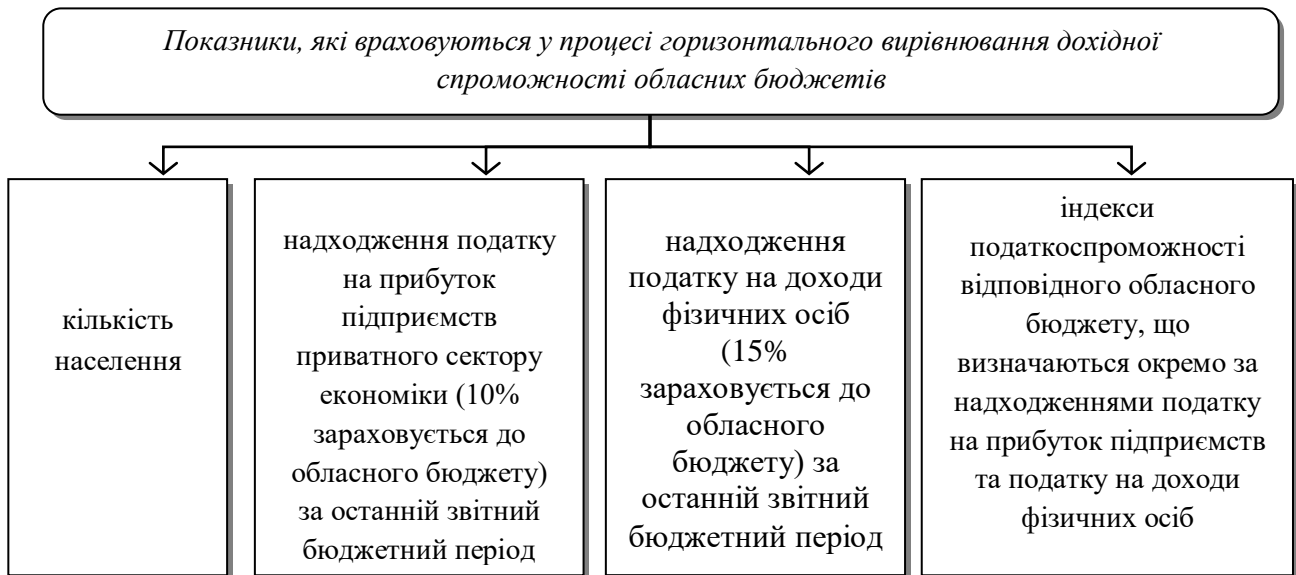

Рис. 1. Параметри, які враховуються при здійсненні горизонтального вирівнювання дохідної спроможності обласних бюджетів [4, с. 303]

Горизонтальне вирівнювання дохідної спроможності бюджетів місцевого самоврядування здійснюється з урахуванням параметрів [1], поданих на рис. 2.

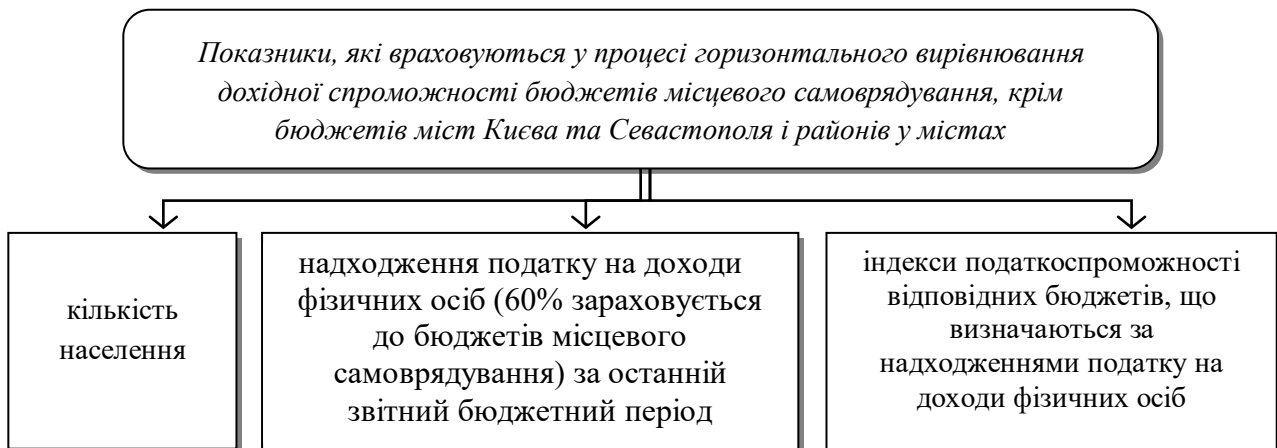

Рис. 2. Параметри, які враховуються при здійсненні горизонтального вирівнювання дохідної спроможності бюджетів місцевого самоврядування [4, с. 303]

Від значення індексу податкоспроможності місцевого бюджету залежить, чи буде здійснено горизонтальне вирівнювання дохідної спроможності бюджетів та який вид дотації (базова або реверсна) при цьому буде використовуватися.

Якщо значення зазначеного індексу знаходиться в межах від 0,9 до 1,1, то вирівнювання не здійснюватиметься. При значенні індексу податкоспроможності місцевого бюджету менше 0,9 – бюджету буде перераховано з державного бюджету базову дотацію обсягом 80% від суми, необхідної для досягнення значення такого індексу відповідного бюджету 0,9. При значенні цього індексу більше 1,1 – з місцевого бюджету передається

реверсна дотація до державного бюджету в обсязі 50% суми, що перевищує значення такого індексу 1,1.

У 2022 році із державного бюджету місцевим бюджетам було надано 136,8 млрд грн трансфертів, у тому числі із загального фонду державного бюджету – 129 млрд грн, або 98,7% від передбачених розписом асигнувань на 2022 рік. Частка базової дотації у загальному обсязі міжбюджетних трансфертів із загального фонду державного бюджету становила 12,6% (16,3 млрд грн) [2].

Горизонтальне вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів на 2023 рік здійснено з урахуванням положень статей 98, 99 Бюджетного кодексу України для:

- 24 обласних бюджетів окремо за надходженням податку на прибуток підприємств за січень-серпень 2022 року та за очікуваним надходженням у 2022 році податку на доходи фізичних осіб;
- 1438 бюджетів територіальних громад за очікуваним надходженням у 2022 році податку на доходи фізичних осіб.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку базової / реверсної дотації у 2023 році [3]

<i>Показник¹</i>	<i>Звітна дата</i>	<i>Суб'єкт надання інформації</i>	<i>Значення</i>
Чисельність наявного населення	Станом на 01.01.2022	Державна служба статистики України	34,5 млн чол.
Очікувані надходження у 2022 році податку на доходи фізичних, що зараховується до обласних бюджетів	за 2022 рік	Міністерство фінансів України	40 775,4 млн грн
Надходження податку на прибуток підприємств, що зараховується до обласних бюджетів	за січень-серпень 2022 року	Державна казначейська служба України	3 902,1 млн грн
Очікувані надходження у 2022 році податку на доходи фізичних, що зараховується до бюджетів територіальних громад	за 2022 рік	Міністерство фінансів України	173 947,9 млн грн

Примітки. 1 – без урахування показників по бюджету міста Києва та населених пунктів Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

З урахуванням зазначених параметрів (табл. 1) середній рівень надходжень податку на 1 жителя, який буде використано для розрахунку, складе для:

- бюджетів територіальних громад за податком на доходи фізичних осіб – 5044,1 грн;
- обласних бюджетів: за податком на доходи фізичних осіб – 1182,4 грн, за податком на прибуток підприємств – 113,15 грн.

З огляду на зазначене, базову дотацію отримують бюджети, у яких індекс податкоспроможності < 0,9, або надходження податку на 1 жителя менше:

– 4539,69 грн – з податку на доходи фізичних осіб для бюджетів територіальних громад;

– 1064,16 грн – з податку на доходи фізичних осіб та 101,84 грн – з податку на прибуток підприємств для обласних бюджетів.

Базову дотацію з державного бюджету у 2023 році отримають 1172 місцевих бюджети, у тому числі: 17 обласних бюджетів та 1155 бюджетів територіальних громад.

Реверсна дотація передбачена для бюджетів, у яких індекс податкоспроможності $> 1,1$, або надходження податку на 1 жителя більше:

– 5548,51 грн – з податку на доходи фізичних осіб для бюджетів територіальних громад;

– 1300,64 грн – з податку на доходи фізичних осіб та 124,47 грн – з податку на прибуток підприємств для обласних бюджетів.

У 2023 році реверсну дотацію до державного бюджету будуть перераховувати 224 місцевих бюджетів, у тому числі 6 обласних бюджетів та 218 бюджетів територіальних громад.

За результати розрахунку обсяг базової дотації, яка надаватиметься місцевим бюджетам з державного бюджету, у 2023 році становить 28 958,1 млн грн, обсяг реверсної дотації, яка перераховуватиметься з місцевих бюджетів до державного бюджету – 19 080,4 млн грн [3].

Отже, в умовах війни з метою зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування базова / реверсна дотація є важливим інструментом бюджетного регулювання, однією із переваг якого є можливість використання зазначеного трансферту на цілі, які орган місцевого самоврядування визначає самостійно, що не обмежує фінансову незалежність місцевої влади.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/budget_2022-538.
3. Інформація Міністерства фінансів України щодо місцевих бюджетів України та міжбюджетних відносин у 2023 р. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/budget_2023-582.
4. Лободіна З. Бюджетний механізм: концептуальні засади та перспективи модернізації: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 412 с.
5. Лободіна З., Дем'янишин В., Кізима Т., Савчук С. Сучасні тенденції розвитку та наслідки трансформації бюджетної системи України в контексті реформування управління публічними фінансами. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 36-54.